The Excavations near Castle Hill in Kernavė

Because of KKRD plans to establish an open air museum and to verify some magnetic anomalies, in 2011 excavations were conducted in KKRD territory on the hill to the W of Pilies Kalnas (Castle Hill) hillfort (Figs. 1–2). In the excavated 57 m^2 area, the cultural layer had been destroyed, but five pits were unearthed in the sterile soil. These contained large quantities of clay daub pieces of varying size and shape as well as animal, bird, and fish bones, metal and stone artefacts, and potsherds (Fig. 3). According to the artefacts, the pits date to the 13th–14th centuries.

Dovilė Baltramiejūnaitė

Mažulonių piliakalnis

2011 m. Mažulonių piliakalnyje (UK 1985) vykdyti detalieji archeologiniai tyrimai. Šis piliakalnis yra Ignalinos r., 1,3 km į ŠR nuo Bečiūnų–Ceikinių ir Panižiškės–Senojo Daugėliškio kelių sankryžos, dešinėje pastarojo kelio pusėje, į R nuo Vėlio ežero. Piliakalnio šlaitai statūs, Š, R ir V – 12–13 m aukščio, P – 25 m. Piliakalnio aikštelė ovali (R–V kryptimi 35 m, Š–P – 26 m ilgio), juosiama 1,5–2 m aukščio pylimo.

Piliakalnio aikštelę (daugiausia aikštelės ŠV dalį), pylimą (Š ir R pusėje) ir šlaitą (ŠV pusėje) 1907–1908 m. tyrinėjo V. Kaširskis. Neužkastose tyrimų vietose šiuo metu matomos duobės (1 pav.). Duomenys apie 1907 m. vykdytus V. Kaširskio tyrimus išliko trumpoje rankraštinėje ataskaitoje, o 1908 m. – tik mažai informacijos teikiančiame lauko dienoraštyje (Дело Императорской Археологической комиссии о раскопках В. А. Каширского в в Свенцянский уезд, Виленцкой губ., *Rusijos materialinės kultūros instituto Sankt Peterburge (Rusija) archyvas*, byla 53/ 1907; Дело Императорской Археологической комиссии о раскопках В. А. Каширского в в Свенцянский уезд, Виленцкой губ., ten pat, byla 50/ 1908).

1907 m. piliakalnio ŠR dalyje, norėdamas išaiškinti piliakalnio ŠR dalies pylimo struktūrą, V. Kaširskis tyrė plotus 1 ir 2. Plotas 1 apėmė vidinę pylimo pusę bei aikštelės dalį, o plotas 2 – priešais esančią pylimo išorinę dalį. Plote 1 įžemis pasiektas apie 2,2 m gylyje. Be rąstų liekanų, anglies, gyvulių kaulų, puodų šukių, šiame plote aptiktas nedidelis geležinis peiliukas, 2 plačiaašmeniai kirviai, 2 šerno iltys, kurių viena buvo su pragręžta skylute. Ploto 2 kultūrinio sluoksnio storis siekė 4,25 m. Jame rastas tik nedidelis kiekis gyvulių kaulų ir puodų šukių. Tokiu pat tikslu piliakalnio aikštelės Š dalyje iškasti plotai 3 ir 4. Išorinėje pylimo pusėje buvusiame plote 3 kasta iki 6 m gylio, tačiau įžemis nepasiektas. Sluoksnyje aptikta smulkių anglies ar apanglėjusių medžio liekanų, akmenų, gyvulių kaulų, keramikos šukių. Rastas trinamųjų girnų viršutinis akmuo, taip pat sveikas miniatiūrinis puodelis. Priešais šį plotą vidinėje pylimo ir aikštelės pusėje atidengtas plotas 4, o apie 1,5–2 m į V nuo jo tirtas plotas 5. Šiuose plotuose aptiktos 2 sudegusių medinių pastatų liekanos su gausiais II tūkst. pradžia datuojamais radiniais (plačiau šiuos tyrimus aprašė V. Daugudis (Mažulonių piliakalnis, *Iš lietuvių kultūros istorijos*, Vilnius, 1961, t. 3, p. 17–40).

Tais pačiais metais piliakalnio aikštelėje buvo iškasti 3 šurfai, V. Kaširskio vadinami šuliniais. Remiantis V. Kaširskio sudarytu tyrinėtų plotų planu, trumpais aprašymais, ku-

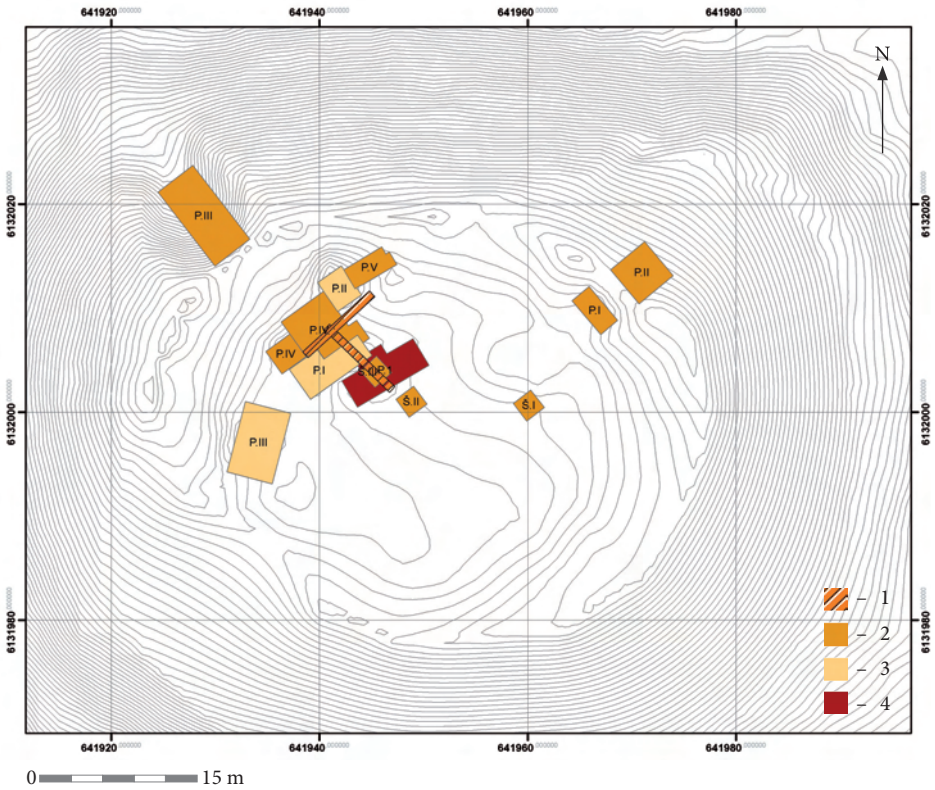

1 pav. Tyrinėtos vietos piliakalnyje: 1 – XIX a. (?) suardymas–griovys; 2 – 1907 m. tyrimų plotas; 3 – 1908 m. tyrimų plotas; 4 – 2011 m. tyrimų plotas. D. Baltramiejūnaitės brėž.

Fig. 1. The excavated areas at the hillfort: 1 – the 19th-century (?) trench; 2 – the 1907 excavation area; 3 – the 1908 excavation area; 4 – the 2011 excavation area.

riuose nurodomi atstumai tarp šurfų žingsniais, bei dar 2011 m. aikštelėje pastebėtais nežymiais įdubimais, identifikuotos šių šurfų vietos, o vieno jų lokalizacija patikslinta po 2011 m. vykdytų tyrimų. Kultūrinio sluoksnio storis šurfe 1 siekė iki 20 cm, jame rasta pavienių kaulų bei šukių. Antrasis šurfas, kaip nurodo V. Kaširskis, iškastas pačioje aukščiausioje aikštelės dalyje. Po nestoru sąnašiniu sluoksniu atidengtas iki 20 cm kultūrinis sluoksnis, radinių jame nerasta. Šurfe 3 buvęs kultūrinis sluoksnis nevienodo storio, jame aptikta tik viena keramikos šukė. Jame įgilėjęs į įžemį kultūrinis sluoksnis storiausioje vietoje siekia 75 cm ir eina grioviu palei V sienelę pylimo link.

Minėtas griovys plačiau aprašomas 1907 m. V. Kaširskio tyrimų ataskaitoje. Kaip minėta, vienas griovys nuo piliakalnio aikštelės ėjo pylimo link ŠV kryptimi. Šis apie 8,5 m ilgio, 75 cm pločio griovys užneštas, kaip rašoma, kultūriniu sluoksniu ir smėliu, o prie pylimo užsibaigia taisyklingos perkasos pavidalo duobe. Kitas griovys eina palei Š pylimą V–R kryptimi ir kerta pirmąjį griovį. Tikėtina,

2 pav. 2011 m. tyrinėtas plotas.
D. Baltramiejūnaitės nuotr.
Fig. 2. The 2011 excavated area.

jog šie grioviai gali žymėti dar ankstesnių kasinėjimų vietas. 1907 m. piliakalnyje buvo ištirta apie 130 m^2.

1908 m. tyrimų dokumentacija kur kas menkesnė. Aikštelės Š dalyje buvo iškasti plotai I ir II, apjungiantys 1907 m. plotus. Trečiasis plotas, kaip nurodoma, taip pat kastas aikštelės ŠV dalyje. Pagal aiškiai matomus suardymus piliakalnio V dalyje palei pylimą, tikėtina, jog nurodytą plotą III galima lokalizuoti būtent toje vietoje. Kai kurie plotų išmatavimai nurodyti dviejuose nevisiškai sutampančiuose brėžiniuose, tad tiksliai jų atkurti nepavyko. Taip pat pažymėtina, jog kastų plotų sienelės nebūtinai būdavo stačios. 1908 m. tirtuose plotuose rasta pastatų liekanų, kaulų, metalo, molio ir kitokių radinių. Iš viso tada buvo ištirtas apie 60 m^2 plotas.

Apibendrinant V. Kaširskio tyrimų rezultatus, galima teigti, jog jų metu buvo aptiktas intensyvus 5–6 m storio kultūrinis sluoksnis aikštelės pakraščiuose bei 20–30 cm storio aikštelės viduryje ir jos pakraščiuose. Tyrimų metu surinkti radiniai datuojami pirmaisiais amžiais po Kr. ir II tūkst. pirma puse. Visa medžiaga saugoma Valstybiniame Sankt Peterburgo Ermitažo muziejuje (Rusija).

2011 m., siekiant patikslinti tiek V. Kaširskio tyrinėtų vietų lokalizaciją, jo tyrimų metodiką, tiek piliakalnio kultūrinių sluoksnių datavimą, piliakalnio aikštelėje buvo ištirtas naujas plotas. Jam vieta parinkta vienos iš duobių, esančių ŠV aikštelės dalyje, krašte. Išmatuotas 3x8 m plotas, o jo ŠV sienelėje vėliau padaryta 1x3 m išpjova (iš viso 27 m^2) (1–2 pav.).

Tiriamo ploto paviršius buvo padengtas miškožemio sluoksniu bei V. Kaširskio tyrimų metu iš jo kasinėtų plotų permestomis žemėmis, po kuriomis nesuardytose vietose atidengtas nestoras, radinių gausa nepasižymintis šviesiai pilkos spalvos kultūrinis sluoksnis. Šiame 20–45 cm storio sluoksnyje rasta smulkių lipdytos brūkšniuotos, taip pat apžiestos keramikos šukių, trinamųjų girnų trintuvų bei

pavienių metalo dirbinių fragmentų. Kultūrinis sluoksnis vietomis buvo suardytas vėlyvesnių perkasimų (2 pav.). Ploto viduryje atidengtas V. Kaširskio 1907 m. tyrinėtas šurfas III (pavadintas objektu 1), o jo kraštuose V. Kaširskio minimo šurfą kirtusio griovio likučiai (objektas 3). Šurfas buvo užpildytas intensyviu kultūriniu sluoksniu, permestu iš 1907 ar 1908 m. tyrinėtos greičiausiai sudegusio pastato vietos. Plote padarytos išpjovos krašte atidengtas ir kito V. Kaširskio ploto, tyrinėto 1908 m., kampas (objektas 2), užpildytas permaišyta užslinkusia V. Kaširskio tyrimų metu išmesta žeme. Po kultūriniu sluoksniu, įžemyje išryškėjo stulpavietės (objektai 10–13), tačiau nei jų paskirtis, nei datavimas neaiškus.

Didžioji dalis tyrimų metu surinktų radinių koncentravosi iš V. Kaširskio tyrinėtų plotų išmestoje žemėje, o ypač juodame kultūriniame sluoksnyje. Juos galima skirti dviems laikotarpiams. Ankstyviausi radiniai skirtini Brūkšniuotosios keramikos kultūrai – tai briauninės formos indai brūkšniuotu paviršiumi, akmeniniai trintuvai. Likusieji radiniai reprezentuoja II tūkst. pirmos pusės laikotarpį – XI–XII/XIII a. pradžią. Šiam laikotarpiui skiriama lipdyta lygiu paviršiumi apžiesta keramika (3 pav.), importuoto balto molio, dengto skaidria žalia glazūra, fragmentas, kaltinės vinys, arbaleto strėlės antgalis, stiklo karolis, dengtas sidabro plokštele, žvangučiai, antkaklės lankelio, svarstyklių fragmentai, XI–XII a. datuojamas kryželis su Kristaus atvaizdu, medalionas – pakabutis su jaučio galvos atvaizdu ir kiti dirbiniai (4 pav.). Tyrinėtame plote taip pat aptikta organinės kilmės artefaktų liekanų – sudegusių grūdų, medžio, nenustatytos cheminės sudėties sukepusios medžiagos, tekstilės, gyvulių kaulų.

Tyrimų metu metalo detektoriumi patikrintos ir kitose aikštelės vietose buvusi permaišyta, iš V. Kaširskio tyrinėtų vietų išmesta žemė. Aptiktos diržų sagtys, žvangučiai, svorelis taip pat skirtini II tūkst. pradžiai.

2011 m. tyrimų metu surinkti radiniai perduoti LNM.

0 3 cm

3 pav. Vietinė ir importuota keramika. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 3. Locally made and imported pottery.

0 3 cm

4 pav. 2011 m. radiniai. D. Baltramiejūnaitės nuotr.

Fig. 4. Artefacts from the hillfort.

Mažulonys Hillfort

In 2011, an excavation was conducted at the Mažulonys hillfort site (Ignalina District). The first known excavations (190 m^2) at the hillfort were conducted in the early 20th century (1907–1908) by Russian Archaeologist V. A. Kashirskij at the site of its enclosure, banks, and scarp (Fig. 1). The cultural layer was only up to 20–30 cm thick, with few artefacts, in the excavated areas in the centre of the enclosure but up to 5–6 m thick near the banks. The rich artefact assemblage collected by V. A. Kashirskij is preserved at the State Hermitage Museum in St. Petersburg (Russia).

In 2011, a VU expedition undertook the hillfort's investigation with the goal of expanding the details of V. A. Kashirskij's excavations and the hillfort's chronology. A total of 27 m^2 was excavated (Fig. 2). Almost the entire excavated area's surface was covered with mixed soil ejected from the V. A. Kashirskij's excavated areas. Three objects also related to the earlier excavations and mixed fill soil were unearthed under this layer. A thin 20–45 cm thick cultural layer and 10 postholes under it were found in those places that had not been destroyed.

The hillfort's artefacts are connected to two periods: mid-1st century BC –2nd century AD and the first half of 2nd millennium – 11th–12th/13th centuries. The former is represented by sherds of brushed pottery, the latter by large quantities of various artefacts: hand built and thrown pottery, metal and glass artefacts, and organic material (Fig. 3, 4).

Zenonas Baubonis,
Elena Pranckėnaitė

Papiliakalnės ir Ginučių piliakalniai su papėdžių gyvenvietėmis

Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcijos užsakymu 2011 m. Papiliakalnės ir Ginučių piliakalniuose (Ignalinos r.) su jų priklausiniais ir papėdžių gyvenviečių teritorijose buvo atlikti archeologiniai tyrimai ir žvalgymai. Tyrimai atlikti infrastruktūros statybos – stendų, rodyklių, atitvarų, suolų, dviračių stovų, tualeto – vietose bei teritorijose, kur buvo numatyti gilesni žemės judinimo darbai. Takų, laiptų įrengimo bei želdinių tvarkymo vietose, kur žemės judinimo darbai buvo atliekami iki 10 cm gylio, buvo atliekami žvalgymai. Iš viso šurfais ir perkasomis ištirtas 172,5 m^2 plotas, žvalgymai atlikti apie 3000 m^2 plote (1 pav.).

Piliakalniai iki šiol buvo tik žvalgyti 1958, 1970, 1977, 1985, 1990 ir 1999 m. G. Zabiela 2007 m. Ginučių ir Papiliakalnės piliakalnių aplinkoje atliko žvalgomuosius tyrimus, kurių metu buvo patikslintos piliakalnių papėdės gyvenvietės ribos (*ATL 2007 metais*, Vilnius, 2008, p. 137–140).

Papiliakalnės piliakalnis įrengtas ant tarp Ūkojo ir Linkmeno ežerų esančios pailgos kalvos, kurios centrinėje dalyje yra Ginučių piliakalnis, Papiliakalnės piliakalnis yra 100 m į ŠV nuo jo. Piliakalnio aikštelė netaisyklingo stačiakampio formos, 40x25 m dydžio, iš visų pusių apjuosta pylimu. PR pašlaitėje žemiau aikštelės yra 10 m pločio, 1 m gylio griovys. Šlaitai statūs, 20 m aukščio. R, V ir Š pašlaitėse 4 ha plote yra papėdės gyvenvietė. Piliakalnis